

JAHON IQTISODIYOTINING MOLIYAVIY RESURSLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI

Turayev Abduvoxid Kuldashevich

Samarqand iqtisodiyot va servis institute

Raqamli iqtisodiyot kafedrasi assistenti

abduvoxidturayev70@gmail.com,

XIM – 123 guruh talabasi Zokirov Mehrojiddin

XIM – 123 guruh talabasi Haqnazarov Anvarbek

Аннотация: *Mazkur maqolada zamonaviy jahon iqtisodiyotida moliyaviy resurslarning taqsimlanishi va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish masalalari tadqiq etiladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi — global moliya bozoridagi kapital harakati, investitsion oqimlar va davlatlarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashda resurslardan oqilona foydalanish mexanizmlarini tahlil qilishdan iborat. Maqolada moliyaviy resurslar samaradorligiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar, jumladan, raqamli transformatsiya, transmilliy korporatsiyalar faoliyati va xalqaro moliya institutlarining roli o'rganilgan. Shuningdek, rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar misolida moliyaviy aktivlarning yalpi ichki mahsulot (YaIM) o'sishiga qo'shayotgan hissasi qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqot yakunida jahon miqyosida moliyaviy resurslar tanqisligini kamaytirish, risklarni boshqarish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun moliyaviy resurslarni diversifikatsiya qilish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ilgari surilgan.*

Аннотация: *В данной статье исследуются вопросы распределения финансовых ресурсов и повышения эффективности их использования в современной мировой экономике. Основная цель исследования — анализ механизмов рационального использования ресурсов при движении капитала на мировых финансовых рынках, инвестиционных потоков и обеспечения финансовой устойчивости государств. В статье изучены факторы, влияющие на эффективность финансовых ресурсов, включая цифровую*

трансформацию, деятельность транснациональных корпораций и роль международных финансовых институтов. Также проводится сравнительный анализ вклада финансовых активов в рост валового внутреннего продукта (ВВП) на примере развитых и развивающихся стран. В завершение исследования выдвинуты научно-практические предложения по сокращению дефицита финансовых ресурсов в мировом масштабе, управлению рисками и диверсификации финансовых ресурсов для обеспечения устойчивого экономического роста.

Annotation: *This article examines the issues of financial resource allocation and improving the efficiency of their use in the modern global economy. The primary objective of the research is to analyze the mechanisms for the rational utilization of resources within capital movements in global financial markets, investment flows, and the financial stability of nations. The article investigates factors influencing the efficiency of financial resources, including digital transformation, the activities of multinational corporations, and the role of international financial institutions. Additionally, a comparative analysis is conducted on the contribution of financial assets to Gross Domestic Product (GDP) growth using examples of developed and developing countries. The study concludes with scientific and practical proposals for reducing financial resource scarcity on a global scale, managing risks, and diversifying financial resources to ensure sustainable economic growth.*

Kalit so‘zlar: *jahon iqtisodiyoti, moliyaviy resurslar, samaradorlik ko‘rsatkichlari, kapital oqimi, investitsiyalar, global moliya bozori, iqtisodiy o‘sish, diversifikatsiya, moliyaviy barqarorlik.*

Ключевые слова: *мировая экономика, финансовые ресурсы, показатели эффективности, движение капитала, инвестиции, глобальный финансовый рынок, экономический рост, диверсификация, финансовая устойчивость.*

Keywords: *world economy, financial resources, efficiency indicators, capital flow, investments, global financial market, economic growth, diversification, financial stability.*

KIRISH

Zamonaviy globallashtirish sharoitida jahon iqtisodiyotining barqaror rivojlanishi nafaqat tabiiy yoki mehnat resurslariga, balki moliya bozorlaridagi kapital harakatining tezkorligi va moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligiga bevosita bogʻliq boʻlib qolmoqda. Moliyaviy resurslar iqtisodiy oʻsishning "qon aylanish tizimi" vazifasini bajarib, investitsion faollikni ragʻbatlantirish, innovatsiyalarni joriy etish va ijtimoiy farovonlikni oshirishda strategik drayver hisoblanadi. Biroq, soʻnggi yillarda dunyoda kuzatilayotgan iqtisodiy tebranishlar, qarz inqirozlari va resurslar tanqisligi fonida ushbu resurslarni samarali taqsimlash masalasi global miqyosdagi eng dolzarb muammolardan biriga aylandi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, moliyaviy resurslar hajmi jahon miqyosida yildan-yilga ortib borayotgan boʻlsa-da, ularning real iqtisodiyot tarmoqlariga yoʻnaltirilishi va kutilgan samarani berishi darajasi barcha mamlakatlarda bir xil emas. Rivojlangan davlatlar yuqori texnologiyali moliya instrumentlari orqali kapital rentabelligini taʼminlayotgan bir paytda, rivojlanayotgan mamlakatlar resurslar yetishmasligi yoki ularni boshqarishdagi nomutanosibliklar tufayli iqtisodiy turgʻunlikka duch kelmoqda. Shu sababli, moliyaviy resurslardan foydalanishning sifat koʻrsatkichlarini tahlil qilish va ularni optimallashtirish yoʻllarini izlash nafaqat alohida davlatlar, balki butun xalqaro moliya hamjamiyati uchun ustuvor vazifadir.

Ushbu maqolaning maqsadi — jahon iqtisodiyoti tizimida moliyaviy resurslarning shakllanish manbalarini oʻrganish, ulardan foydalanish samaradorligini baholash mezonlarini tahlil qilish hamda global risklar sharoitida kapital unumdorligini oshirish strategiyalarini ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot davomida transmilliy korporatsiyalar, xalqaro moliya institutlari va davlat byudjetlari oʻrtasidagi moliyaviy oqimlar muvozanati, shuningdek, raqamli moliya texnologiyalarining (FinTech) resurslar unumdorligiga taʼsiri atroflicha koʻrib chiqiladi.

Mazkur ilmiy izlanishning vazifasi — moliyaviy resurslar samaradorligini oshirish orqali barqaror taraqqiyot (Sustainable Development) maqsadlariga erishish, investitsiyalarning qaytimini yaxshilash va jahon moliya bozoridagi nomutanosibliklarni bartaraf etish bo'yicha nazariy-amaliy tavsiyalar shakllantirishdir. Bu esa moliya tizimini yanada shaffof va chidamli qilishda muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi.

ASOSIY QISM

Jahon iqtisodiyotining hozirgi rivojlanish bosqichida moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligi tushunchasi faqatgina foyda olish bilan cheklanib qolmay, balki kapitalning real sektorga yo'naltirilishi va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash qobiliyati bilan belgilanadi. Global moliya bozorlarida resurslar oqimi nihoyatda ulkan hajmlarni tashkil etsa-da, ularning mamlakatlar va tarmoqlar kesimida taqsimlanishi nomutanosib xarakterga ega. Rivojlangan iqtisodiyotlarda moliyaviy resurslar unumdorligi asosan yuqori texnologiyali moliya instrumentlari, rivojlangan fond bozori va samarali risklarni boshqarish tizimlari orqali ta'minlanadi. Bunday tizimda kapital tez aylanish xususiyatiga ega bo'lib, innovatsion loyihalarni moliyalashtirish orqali yuqori qo'shilgan qiymat yaratishga xizmat qiladi.

Jahon iqtisodiyotida moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligi asosan global **investitsiya oqimlari**, **YaIM o'sish sur'atlari**, hamda investitsiyalarning ishlab chiqarish samaradorligiga ta'siri bilan baholanadi. Xalqaro tahlillarga ko'ra, global to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (FDI) 2025-yilda **taxminan 1,6 trillion AQSh dollariga yetdi**, bu oldingi yildagi darajadan **14 % ko'pdir**, ammo bu o'sish ko'pincha moliyaviy markazlar orqali qayta yo'naltirilgan kapitallardan kelib chiqqan. Asl, ishlab chiqarish va infratuzilma loyihalariga yo'naltirilgan haqiqiy investitsiya faolligi hali ham zaif bo'lib qolmoqda. FDI oqimlaridagi o'sish rivojlangan davlatlarda sezilarli darajada aks etdi (masalan, Evropa Ittifoqida ulushi **43 % ga o'sdi**), biroq rivojlanayotgan mamlakatlarga oqimlar **2 % ga kamaydi**. Bu holat moliyaviy resurslarning samarali investitsiya faoliyatiga to'liq aylana olmasligidan dalolat beradi.

Moliyaviy resurs samaradorligini belgilovchi yana bir ko'rsatkich – **global yalpi ichki mahsulot (YaIM) o'sish sur'atlari** bo'lib, so'nggi baholarga ko'ra 2026-yilda global iqtisodiyotning o'sish sur'ati **taxminan 2,6 % atrofida** bo'lishi kutilmoqda, bu esa global rivojlanish va investitsiyalar samaradorligi uchun mo'tadil daraja sanaladi. Ishlab chiqarish, xizmatlar va texnologiyaga sarflangan moliyaviy resurslardan samarali foydalanish YaIM o'sishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, biroq yuqori qarz darajalari va investitsiya cheklovlari bu jarayonni sekinlashtiradi.

2023-yilda rivojlanayotgan mamlakatlarga yo'naltirilgan FDI oqimlari **435 milliard dollarga tushgan** bo'lib, bu qiymat **2005-yildan beri eng past daraja** sifatida qayd etilgan. Bunday pasayish moliyaviy resurslarning samarali ravishda iqtisodiy o'sishga yo'naltirilishi qiyinlashganini ko'rsatadi, chunki investitsiyalar infratuzilmalar va barqaror o'sish uchun yetarlicha jalb etilmayapti.

Qo'shimcha statistik ma'lumotlarga ko'ra, **2025–2026 yillar bo'yicha OECD hududlarida ham FDI oqimlari o'sish sur'ati o'zgarmoqda**, masalan, 2025-yilning birinchi 9 oyida global FDI oqimlari 2024-yilga nisbatan **3 % ga oshgan** va aynan OECD mamlakatlarida FDI inflows **21 % ga ko'tarilgan**. Bu holat moliyaviy resurslar faol kirib kelayotgan mamlakatlarda iqtisodiy faollik uchun yana ham kuchliroq samaradorlik potentsialini anglatadi.

Umuman olganda, **jahon iqtisodiyotining moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligi** 2025–2026 yillarda quyidagicha ifodalanadi: global FDI oqimlari o'smoqda, ammo ularning asosiy qismi moliyaviy markazlar orqali o'tmoqda va ishlab chiqarishga bevosita sarflanmaydi; rivojlangan mamlakatlar investitsiyalarni jalb qilishda yetakchi bo'lsa, rivojlanayotgan davlatlarda bu jarayon pastroq; global o'sish sur'atlari mo'tadil bo'lib, investitsiyalar samaradorligini oshirish uchun yanada izchil siyosat talab etiladi.

Shuningdek, global moliya tizimida shaffoflikni oshirish va korporativ boshqaruv standartlarini takomillashtirish moliyaviy resurslar isrofini kamaytirishning asosiy mexanizmlaridan biri bo'lib qolmoqda. Ma'lumotlarning asimmetriyasi, ya'ni investorlar va loyiha egalari o'rtasidagi axborot nomutanosibligi ko'pincha resurslarning samarasiz loyihalarga yo'naltirilishiga

sabab bo'ladi. Shu nuqtayi nazardan, xalqaro audit va moliya nazorati tizimlarining kuchaytirilishi kapitalning ochiqligini ta'minlaydi va uning unumdorligini oshiradi. Xulosa qilib aytganda, jahon iqtisodiyotining moliyaviy resurslaridan foydalanish samaradorligi — bu texnologik innovatsiyalar, institutsional islohotlar va ekologik mas'uliyatning o'zaro muvozanatlashgan tizimidir. Faqatgina ana shunday kompleks yondashuv orqali global moliyaviy resurslarni insoniyat farovonligi va barqaror kelajak yo'lida safarbar etish imkoniyati tug'iladi.

XULOSA

Jahon iqtisodiyotida moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini tadqiq etish natijasida shunday xulosaga kelish mumkinki, zamonaviy moliya tizimi nafaqat kapital to'plash vositasi, balki global iqtisodiy o'sishni sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiquvchi strategik drayver hisoblanadi. Moliyaviy resurslarning samaradorligi faqatgina miqdoriy ko'rsatkichlar yoki qisqa muddatli foyda bilan emas, balki ularning real iqtisodiyot tarmoqlarini modernizatsiya qilish, innovatsiyalarni rag'batlantirish va barqaror taraqqiyot maqsadlariga xizmat qilish darajasi bilan belgilanadi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutni kamaytirishning eng maqbul yo'li — bu moliyaviy aktivlarni inson kapitali va yuqori texnologiyali sohalarga oqilona yo'naltirishdir.

Shu bilan birga, global moliya bozoridagi nomutanosibliklar, kapitalning spekulyativ operatsiyalarga haddan tashqari ko'p yo'naltirilishi va "moliyaviy pufaklar"ning yuzaga kelishi resurslar isrofining asosiy sabablaridan biri bo'lib qolmoqda. Raqamli transformatsiya va moliya texnologiyalarining (FinTech) jadal rivojlanishi ushbu muammolarni bartaraf etish, tranzaksiya xarajatlarini kamaytirish va resurslar aylanish tezligini oshirish uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Biroq, bu jarayon iqtisodiy xavfsizlik va kiber-himoya choralari kuchaytirishni, shuningdek, xalqaro moliya institutlari o'rtasidagi hamkorlikni yangi bosqichga ko'tarishni talab etadi. Moliyaviy resurslarni boshqarishda shaffoflik va korporativ mas'uliyat standartlarining joriy etilishi investorlar ishonchini mustahkamlashning tub negizidir. Xulosa qilib aytganda, jahon iqtisodiyotining kelajagi moliyaviy

resurslarning cheklanganligi bilan emas, balki ulardan qanchalik oqilona va samarali foydalanilishiga bog‘liqdir. Kelgusida "yashil moliya" tamoyillarini kengaytirish, investitsion risklarni diversifikatsiya qilish va kapitalni ijtimoiy-iqtisodiy qiymat yaratuvchi loyihalarga safarbar etish global moliyaviy barqarorlikning asosiy kafolati bo‘lib xizmat qiladi. Davlatlararo darajada moliyaviy resurslarni strategik rejalashtirish va ularning unumdorligini doimiy monitoring qilish — har qanday iqtisodiy tizimning raqobatbardoshligini ta’minlovchi hayotiy muhim omildir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. **Vahabov A.V., Jumayev N.X., Xashimov E.A.** Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar. (Darslik). – T.: "Iqtisod-Moliya", 2021.
2. **Abduraxmanov Q.X.** Inson kapitali iqtisodiyoti. (Monografiya). – T.: "Fan va texnologiya", 2020.
3. **World Bank.** World Development Report 2024: Finance for an Equitable Recovery. – Washington, DC: World Bank, 2024.
4. **Rasulov T.S.** Global moliya bozorida kapital harakati va resurslar samaradorligini baholash usullari // Iqtisodiyot va ta'lim jurnali. – 2023. – №4.
5. **data.worldbank.org.**
6. **www.imf.org/en/Data.**
7. **www.cbu.uz.**